

FATTIGSTUGA - 1918 - ÅLDERDOMSHEM

Protokolls-boken för sockenstämmorna i Nydala 1834-48 har på insidan av bakpärmén följande önteckningar:

Gamla fattighuset utsynt

Ny byggnad 1843 3/5 § 11

1843 3/10 § 13

1844 14/5 §§ 19-23

1844 22/9 § 2

Protokollen är så klara att de kan las utan omskrivning

År 1843 den 3dje Maj blef, efter förut skedd pålysning, Walborgsmässa-Sockenstemma hållen med Nydala församling § 11. Som församlingens fattighus är såväl bristfälligt som otillräckligt och för litet till sitt ändamål, emedan ständigt fattige, ålderstegne och bräcklige personer anmälas till intagning i fattighuset och sådant tilltagger år efter år

hvarföre fattigförsörjningen ofta kommer i villrådighet och bekymmer, hvarest man skall kunna göra af med en del personer, som äro oförmögne att längre kunna sig själva försörja

så beslutades efter en längre öfverläggning att nästa vår uppföra ett nytt fattighus så rymligt, att deruti ett större antal fattige och orkeslöse personer må kunna intagas.

Löjtnanten Hr Baron Raab lofvade att utse en bättre och tjenligare plats för fattighuset, än der det för närvarande finnes, efvensom upplåta några kappeland jord för de fattige att uppodla till ett potatis- och kålland m m, äfvenledes uppgöra ritning för fattighusets storlek och inredning samt uträkning på det virke, som nästa vinter skall framköras - huset skall bestå af tvenne våningar, af hvilka

Hr Baronen sjelf bekostar den öfras uppförande och inredning, i hvilken en fattigsköterska skulle inrymmas, men den nedras jemte taket sker af hela församlingen gemensamt.

Detta ärende kommer ytterligare i höst att föredragas och hvad till saken hörer att afgöras.

Som ingenting mera var att föredraga och afgöra upplöstes Sockenstemman under tillönskan af Guds nåd och välsignelse.

Ut supra in fidem

C. G. Theorin

Uppläst och erkändt d. 7 Maj 1843

A. Th. Raab

J. Boman

Johannes Svensson

År 1843 den 3dje Octob. blef, efter förut skedd pålysning, Höst Socken-stemman hållen med Nydala församling

§ 13. Grunden och planeringen till det nya fattighusets uppförande nästa år skulle i höst företagas och början därmed ske nästa Måndag, då 20 Sockendagsverken inlysas, Tisdag 10 och Onsdag 10 - Tisdag och Onsdag 4 ökedagsverken hvarje dag. Till husets uppförande, som skall bestå af 2ne våningar åtgår följande virke, som i vinter vid pålysning skall framköras neml.

af församlingen: 10 tolfte timmer, 2 do bjelkar, 12 do plank, 12 do bräder

för 2 mantal Nydala, 1 $\frac{1}{4}$ Carlsnäs, 1 $\frac{1}{2}$ Moboda, $\frac{1}{2}$ Skaftnäs och $\frac{1}{4}$ Östra Hult med underliggande torp i eget bruk tillsläppes från Nydala Herrgård: 8 tolfte timmer, 1 do bjelkar, 12 do plank och 12 do bräder

Från Nydala tages lera till all murning i hela huset, äfvensom torf tillsläppes

16 raftar, 4 stafrar och 6 ~~h~~ näfver på hvarje helt hemman tillsläppes, lika mycket så väl af församlingen som från Nydala och under bruk varande hemman,

hvarjemte Nydala egare härföre förbehåller sig rättighet att ensamt disponera hela öfra våningen

Hvarje timmerstock skall vara minst 13 alnar lång, 7 tum bred och 6 do tjock i lilländan. Hvarje bjelke 10 alnar lång och 10 tum i fyrkant. Hvarje plank 7 alnar lång, 2 tum tjock och 10 tum bred i lilländen. Hvarje bräde 7 alnar långt och 10 tum bredt i lilländen.

1sta klassens torp lemna Materialier lika med hvarje $\frac{1}{4}$ mantal och 2dra klassens torp lika med hvarje $\frac{1}{8}$ mantal

Sålunda tillsläppes af hvarje helt mantal i församlingen $\frac{1}{2}$ tolfte timmer, 2 bjelkar, 8 plankor, 8 bräder, 16 raftar 9 al. lång, 4 stafrar och 6 ~~h~~ näfver

Om husets uppförande och inredning kommer ytterligare nästa vår att öfverläggas

Som ingenting mer var att föredraga etc

År 1844 d. 14de Maj blef, efter förut skedd pålysning, Walborgsmässa Sockenstemma hållen med Nydala församling

§ 19. Enligt församlingens fattade beslut vid Sockenstemmorna i Nydala d. 3 Maj 1843 § 11 och d. 3 octob 1843 § 13 om ett nytt fattighus uppförande i stället för det nuvarande, som är nära nedrutet, otillräckligt och för litet till sitt ändamål

att detta hus skulle uppföras på ny, bättre och tjenligare plan, der egaren af Nydala upplåter några kappeländ jord för hvardera af fattighjonen att uppodlas till potatis- och kålländ m m

att detta hus skall bestå af 2^{ne} våningar, med 2 större rum och 1 bakstuga i nedra och 2^{ne} större och 1 mindre rum i öfra våningen, i hvilken sistnämnda en fattigsköterska skulle inrymmas och en arbetsinrättning framdeles ämnad inrättas

att den öfra våningens uppförande, murning och inredning ensamt bestrides af Egaren till Nydala och under bruk varande hemman, som ock derföre förbehöll sig ensam dispositionsrätt öfver denna våning

att nedra våningen uppföres, muras och inredes gemensamt af hela församlingen

så beslutades nu, då det mästa virket redan var framkört och resten i nästa vecka skulle framköras, att detta arbete företaga och på entreprenad auction utbjuda

hvarvid för husets uppförande och takets påläggande Jonas Carlsson i Gåeryd stodnade för det lägsta anbudet och åtog sig att mot 1 Rd 8 sk R^{gd} alnen uppföra de fyra knutar och halfva huset, som det tillkommer församlingen gemensamt att bekosta, hvilket gör tillsammans 42 Rd R^{gd}, i hvilken summa takets påläggande äfven är inbegripet

Arbetet påbörjas 3^{dje} dag pingst el. d 28 maj, då Egaren af Nydala tillsläpper fyra timmerkørlar, som tillika med de fyra församlingen gemensamt bekostar, uppföra huset och påläggga taket.

För att plocka och framföra moss till väggarna, upptaga torf och vara behjelplice vid takets påläggande tillsläppes af församlingen 50 mandagsverken och 8 ökedagsverken.

Att arbetet göres pålitligt och hvaraktigt, derföre ansvarar entrepreneuren

§ 20. Med nya fattighusets inredning uppskjutes tills efter bergslen fram i September månad, i anseende der-till att plank och bräder dessförinnan icke kunna blif-va nog torkade och tjenlige till sitt ändamål. Sockenstemma om detta arbete kommer framdeles att hål-las.

§ 21. Uti hvart och ett af rummen i nedra våningen upp-föres en spis, så gagnelig och vid, att den kan varma och belysa större delen af rummet, äfvensom i bakstugan uppföres en ugn med vanlig inrättning utanför densamma, hvilket af församlingen gemensamt bekostas.

Detta murare-arbete åtog sig murmästaren Anders Wall-sten från Hjälmseryd sn att verkställa mot 15 Rd Rgd, då församlingen framförer materialier af sten, ler och sand, tillsläpper 3 1/2 tunna gråkalk och 3/4 Ta hvit-kalk samt biträder Wallsten dagligen med 5 fullkomliga Sockendagsverken såsom handtlangare och lerets bered-ning.

2ne spjell köpas på Ohs och af murmästaren insättes. Stenfoten omkring huset rappas af Wallsten för samma pris.

Då murningen hunnit till öfra våningen, tillkommer ega-ren af Nydala att bekosta ensamt dess fortsättande ge-nom densamma och taket till rörets slut.

Wallsten ombesörjer sjelf sitt underhåll under murningen, hvilket är inberäknat i det betingade arvodet 15 Rd Rgd.

Sedan murarne blifvit uppförde och rappade, kommer syn på arbetet att verkställas, hvarefter Wallsten erhåller sin betalning, om detsamma godkännes.

§ 22. Som det nya fattighusets uppförande, murning och inredning jemte materialier och dagsverken kommer att kosta församlingen flera 100de Rd, och för att bereda de fattigare i församlingen någon lättnad vid dessa utgifters bestridande, så beslutades, att hos högvör-diga DomCapitlet i Wexiö göra ansökan att af fattig-kassans tillgångar, som vid sista Bok-slut den 1sta sistl. Maj bestodo i Capitaler af 891:32 och contant i cassan 43:44.3, Sa 935 Rd 28 sk 3 rst Bco, få taga 66 Rd 32 sk Bco för att dermed bekosta en del af de utgif-ter, som icke personelt kunna utgöras.

§ 23. Vid Sockenstemman inställde sig BruksInspektoren på Ohs, Herr N. N. Ekström, som föregaf sig hafva uppdrag af Herr BruksPatron Aschan på Ohs, som eger inom Nydala sn 1 7/8 mantl., att protestera mot beslutet om det nya Fattighusets uppförande i 2ne våningar och en del af desse kostnaders bestridande af fattigCassan

Som församlingen så väl förl. vår som höst enhälligt beslutat, efter lagligen utlyste Sockenstemmor, att detta fattighus uppföra på så sätt, som Sockenstemmoprotokollerna innehålla, utan att dessa beslut blifvit i laglig väg öfverklagade, äfvensom vid denna sockenstemma enhälligt beslutades, att detta arbete nu företaga, och en del af kostnaderna bestridas af fattigCassans medel, hvarom ansökan till högvördiga DomCapitlet i Wexiö skulle afgå, så kunde mot denna protest, som icke från något annat hemman i socknen gjordes utom från Herr Brukspatron Aschans egande 1 7/8 mantl., icke annat afseende göras, än hänvisa Herr Brukspatron Aschan till klanders anförande på wederbörlig ort och ställe emot de beslut, som enhälligt af församlingen blifvit fattade.

Som ingenting vidare förekom till anförande, så upplöstes Sockenstemman under tillönskan af Guds nåd och välsignelse.

in fidem

C. G. Theorin

Uppläst, justerat och erkändt d. 19de Maj 1844 intyga:

Mårten lund Sanwik Abraham Pettersson bygget

Jöns Davidsson i Gåryd

År 1844 den 30 juni blef, efter förut skedd pålysning, extra Sockenstemma hållen med Nydala församling

§ 1. Det nya fattighuset insyntes och godkändes så till tak som väggar samt Entreprenuren tillerkändes det öfverenskomna arfvodet 42 Rd Rgd, som af kyrkovärden Carl Magnusson i Sköldsbo utbetaltes.

in fidem

C. G. Theorin

Uppläst, erkändt och godkändt d. 7de Juli 1844 intyga:

Jöns Davids son Joh. Klint Carl Magnusson

År 1844 den 22 Sept. blef, efter förut skedd pålysning, extra Sockenstemma hållen med Nydala församling

§ 1. Det af murmästaren Wallsten verkställda murarearbetet i det nya fattighuset insyntes och godkändes. Wallsten erhöll af fattigkassans medel härföre det betingade arfvodet 10 Rd Bco, äfvensom 4 Rd Bco för stenfotens lagande och rappning.

§ 2. Torparen Anders Johannisson på Fällan åtog sig mot 50 Rd Rgd inredningen af fattighuset, hvartill hörer bottens fyllning och tråssning med sten och sand elr jordmylla, 5 nya fönsters förfärdigande jemte kar och forning in- och utvändigt, samt glassrutors insättanda, 4 nya dörrar, slättgjorda, hvaraf förstugedörren skulle blifva dubbel och bestå af 2ne delar, låsar och gångjärn påslås, golfvet höflas och slätstrykes, men taket plogas tillsammans, såsom handräckning lemnas af församlingen 12 ökedagsverken och 50 mansdagsverken. Arbetet göres så pålitligt och varaktigt, att det vid blifvande syn derpå godkännes, hvarförutan ingen betalning erhålles.

In fidem

C. G. Theorin

Uppläst och godkänt d. 29 Sept. 1844 intyga:

Carl Magnusson i Sköldsbo Johannes Pettersson

Jöns Davidsson

År 1844 d. 20de Octob. blef, efter förut skedd pålysning, extra Sockenstemma hållen med Nydala församling

§ 1. Inredningen af det nya fattighuset besiktigades och godkändes, hvadan entrepreneuren, Torparen Anders Johannesson på Fällan tillerkändes det betingade arfvodet 50 Rd Rgd, som af kyrkovärden Carl Magnusson med fattigkassans medel utbetalas.

§ 2. Den gamla fattigboden vid vestra kyrkogårdsmuren skall nästa vår derifrån bortföras och uppsättas vid det nya fattighuset, hvarigenom församlingen tillskyndas den fördel att få sälja det gamla fattighuset, hvilket skall ske, så snart fattighjonen derifrån afflyttas till det nya huset, som i höst och så fort fönstren blifva insatte företages.

in fidem

C. G. Theorin

Uppläst, justerat och erkänt den 27de Octob. 1844 intyga:
 Jöns Davids son Carl Magnusson J boman

År 1844 d. 24 Nov. blef, efter förut skedd pålysning,
 extra sockenstemma hållen med Nydala församling

§ 3. Som fönsterne nu äro insatte i det nya fattighuset
 och detsamma således är färdigt till inflyttning, be-
 slutades att nästa vecka afflytta fattighjonen från det
 gamla till det nya fattighuset, äfvensom i det sednare
 några dagar förut anställa eldning för rummens genom-
 varmning.

Tjenlige ökedagsverken skall framlysas till denna af-
 flyttning

in fidem

C. G. Theorin

Uppläst, justerat och erkänt d. 1 Dec. 1844 intyga:

Hans Anders i Intäkt Jöns Davids son i Gåryd

Carl Magnusson i Sköldsbo

Kostnaderna för fattighusets uppförande var

1844

14 takkrokar	2 Rd	
timring	28	
murning	14	
smide	2	
100 spik		16 sk
inredning	33	16
rappning		16

1845

2 båtshakar		32
400 spik	1	16
fattigbodens flyttning	4	32

86 Rd 32 sk

Några avrundade måttsenheter

1 kappland jord = $1/32$ tunnland = 154 m^2

1 tolft = 12 stycken

1 pund eller lispund, p = c:a 7 kilogram (växlande)

1 aln = 2 fot = 24 tum = 60 cm

1 tum = 24 mm

1 riksdaler delades i 48 skilling om vardera 12 runstycken

Carl Gustaf Theorin, som förde protokollet, var komminister i Nydala 1829-1850

Baron Raab, som vid stämmorna representerade ägaren av Nydala herrgård, var måg till ryttmästaren Carl Silfversparre, som ägde gården. Silfversparre var en mycket progressiv godsägare, som var med i hushållningssällskapets styrelse från dess bildande, som inrättade Carlströms manufakturverk, yrkade på att församlingen skulle anställa en barnmorska, donerade medel till krigsmanskassan och framför allt donerade både säd och penningar till fattigkassan. Man kan utgå från att det var han som personligen drev denna fråga om nybyggnad av fattighuset. Det viktigaste var, att han i detta fallet fick socknens män med sig, kanske för att han själv bekostade en våning.

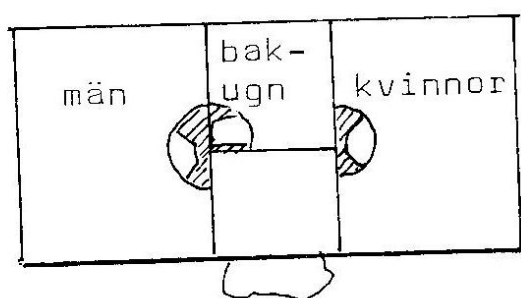
Det kan väl inte heller vara helt uteslutet, att den debatt som föregick 1847 års fattigvårdsförordning påverkat Silfversparre i sitt ställningstagande

DEN NYA FATTIGSTUGAN

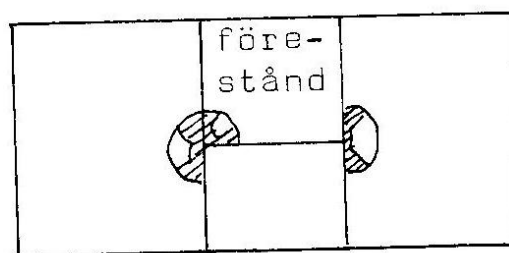
Var den gamla fattigstugan låg är inte klart, eftersom kartor över Nydala inte behövde upprättas vid den tiden. Men eftersom gamla fattigboden stod vid västra kyrkogårdsmuren, bör fattighuset rimligen ha stått i närheten. Där fanns ju sockenmagasinet och sockenstugan

Sara Brita Ekman minns den nya fattigstugan som skissen nedan visar. Karlarna hade sitt rum till vänster och kvinnorna till höger. Rätt fram var köket, det som från början inreddes som bakstuga. Andra våningen var lika inredd, men där hade föreståndarinnan sitt rum över köket

Det var en mycket stor spis i varje rum. Rummen var möb-

första våningen

andra våningen

lerade med säng, byrå, säng, byrå i rader utmed väggarna. I en låda i byrån hade hjonen sin stekpanna och sitt fläsk och annan mat

Bakom fattigstugan hade de lite land för potatis och grönsaker till fattigstugans eget behov

På tomten stod också ett litet timrat hus, där Anders Gök och Sara Stina bodde 1900-1909

RENOVERING

Omkring 1928-29 renoverade Gideon Persson i Hemmingsmålen ålderdomshemmet. Den sommaren inhystes hjonen i Johan Peterssons undantagsstuga i Valkö

Vid reparationen satte man in värmeledning med vedpanna i hallen. Ett stort badrum inrättades på första våningen. Där fick allmänheten bada för 25 öre. På andra våningen gjordes en stor hall. Man delade in huset i flera små rum, och de gamla fick nu var sitt litet krypin, där de kunde få vara i fred. Ville man träffa någon, så kunde man ju gå ut i de gemensamma utrymmena eller gå ner till kyrkbyn

Det var endast "Blinne-Johan" och Edvard på Lille Lund, som delade rum, för det ville de själva göra

Redan 1930 hade man radio på ålderdomshemmet. Det var redaktör Larsson, som ägde tidningen Smålänningen, som då skänkte radion hit. Hans hustru var från socknen. Men det var inte alltid de gamla riktigt förstod det konstiga med ljud i luften. När Hans i Rättargården en gång var med sin mor på ålderdomshemmet, sändes begravningsakten efter drottning Viktoria. En av de gamla sa: "Vi skall väl inte gå ut till graven med?"

Även sedan man renoverat huset och fått fin matsal att äta i serverades maten i spillkum. Den gick inte att byta ut bara för att man reparerat själva huset. De gamla hade alltid ätit i spillkum, sedan man lade av trätallrikarna. En spillkum var dessutom mycket bra för den som såg lite illa och inte rätt kunde röra sina armar. Man höll ett stadigt tag i kanten, och man hittade alltid rätt med skeden. Det skvalpade inte över kanterna så lätt som det gjorde i en tallrik

Fattigvårdsstyrelsen sammanträdde på ålderdomshemmet. Då fördes hjonens talan av "Svärda-Tilda" och "Blinne-Johan"

Oskar Johannesson i Gåeryd kämpade hårt i fattigvårdsstyrelsen för att hjonen skulle få det lite bättre. Och det var alltid han som lade ner kransen från fattigvårdsstyrelsen, när någon från ålderdomshemmet var död. Till jularna fick hjonen lite förstärkning i kosten och även lite pengar

Trots allt var fattigstugan i Nydala - med sin tids mått mätt - alltid ett av de bäst underhållna husen i socknen. När där sattes in värmeledning, var det bara herrgården i hela socknen, som hade centralvärme. Och radio var de nästan först med i hela socknen. Under de senaste 20 åren som ålderdomshemmet drevs, var där bara några få gamlingar intagna. Och de sköttes av en föreståndarinna som - så långt tillbaka man minns - var mycket mån om sina patienter

De gamla, som togs in på ålderdomshemmet, var sådana som inte hade släktingar, som kunde sköta dem, eller sådana som släktingarna inte orkade sköta. Men den isolering, som nu talas om på ålderdomshemmen - den kände man inte av i Nydala. Där kom alltid släkt och vänner och hälsade på de gamla. Där var öppet hus, långt innan man visste, att det uttrycket måste skapas - för konstlat umgänge människor emellan

På andra våningen satt som kuriosa ett mycket gammalt anslag, som talade om hur hjonen skulle uppföra sig. Det fick sitta kvar ända tills huset brann

På framsidan ut mot vägen var en stor veranda med balkong, riktigt pampigt. På bänkarna i verandan satt de gamla tidigt på våren och sent på hösten och pratade. Med kryckan mellan benen och bägge händerna lutade mot kryckan och hakan lutad mot händerna. Kryckan var inte en fin köpt krycka eller en femtioårs-present. Det skulle vara en krycka, som man själv skurit och täljat till, något annat dög inte

Doktor Hultén i Vrigstad och syster Dagmar kom då och då till ålderdomshemmet för att se till de gamla och lyssna på beskrivningen av deras krämpor. Doktor Hultén visste hurudan medicin de gamla skulle ha. Det

skulle vara en stor flaska, och den skulle smaka lite illa. Och så skulle medicinen tas i stora portioner, helst en matsked, för de gamla visste ju inte vad en dessertsked var. Fick man sådan medicin, såg ju alla, hur dålig man var, och det hjälpte. Men å andra sidan hade man inte på ålderdomshemmet gamlingar med fysiska sjukdomar och kroniska smärtor. De fick komma till sjukhusen. Däremot var det ju många gamlingar, som blev lite "tokiga", som det då hette, ett mera lättbegripligt uttryck än senildementa

När doktorn och distriktssköterskan ändå var på ålderdomshemmet, så hade man "barnavårdscentral" där samtidigt. Så var det under kriget, när det var svårt med resor, för dem som bodde på landet, och ända fram till dess ålderdomshemmet lades ner 1951

Hjonen hade sin nedärvda vilja att alltid dela med sig till eller på något sätt traktera dem som arbetade i närheten. När Edvard på Lille Lund i början av seklet plöjde på Nyängen, ville hjonen så gärna bjuda på något. Han fick lite hårt bröd av dem, men det försökte han gömma undan. Och så gav han det till hästarna sedan. Hårt bröd skulle mjukas upp i lingon och mjölk, men det kunde de ju inte gå ut till honom med. Så det blev bara det hårda brödet

När Albert Dalestrand i Dala var pojke skulle han gå till fattigstugan med lite julmat till någon från Dalatrakten. Förningen togs väl emot, och när Albert skulle gå hem, ville den gamla ge något som tack. Då tog hon fram en gammal hård brödkaka under madrassen och gav till Albert och bad att han skulle hälsa till mor Sofia och tacka

Visst talas det om trätor på fattighuset hjonen emellan. Men sådant gick inte att undvika, när man bodde tätt. Och visst berättas det om att man släckte elden, när man själv lagat sin mat, för att ingen annan skulle ha nytta av värmen eller slippa tända själv. Men det var före järnspisens tid. När järnspisarna kom till trakten på 1880-talet så gjorde man kök av gamla bakstugan, och därmed var problemet borta. Föreståndarinnan såg ju till att man inte släckte elden, för då gick det åt mer ved, och fattigkassan var lika inskränkt som tillgången på säd på bondgårdarna och torpen

Den timrade fattigboden, som hörde till ålderdomshemmet revs av Stig Tullberg på Nydala 1974 eller 1975

Vid kommunsammanslagningen var det endast "Blinne-Johan" kvar i ålderdomshemmet. Han fick flytta till ålderdomshemmet i Vrigstad, och fattigstugan eller ålderdomshemmet blev Klostergårdens pensionat

En timrad bod, som förr stått vid "Vite Grind", säges ha hört till fattigstugan, men något övrigt vet man inte om boden

Några av de sista fattighjonerna lever ännu i minnet

"Svärda-Tilda" eller Tilda Svärd var född 16/2 1862 i Rydaholms sn. Hon hade begåvats med tre barn utan att vara gift. Det var onекligen ett handikapp. Hon var piga i Skaftnäs och flyttade 1889 till Anderstorp. 1901 till 1921 vistades hon på ålderdomshemmet. Då var det ännu ganska många gamla på ålderdomshemmet, och hon hjälpte till med skötseln av dem och förde deras talan inför fattigvårdsstyrelsen

Lotta Sten på Moen ville inte in på fattigstugan. Hon var emellertid skröplig och gammal, och man hade talat vid henne om att hon kanske behövde lite tillsyn och hjälp. Men det var hon helt avvisande till. Sara Brita Ekman och några kamrater till henne hade åkt skidor över Rusken och gick upp till Moen för att få lite vatten. Lotta var översvallande vänlig och pratade med dem och frågade, varifrån de kom. De talade om att de kom från Gåeryd och en kom från Carlsnäs. Då vände Lotta helt om och sa: "Säg fröken Mia, att om hon kommer, ska ja slå ihjäl henne med en öx." Och så smällde hon igen dörren. - Maria Feuk på Carlsnäs var diakonissa. Hon var med i fattigvårdsstyrelsen på 1920-talet och hade talat om att Lotta på Moen borde komma in på ålderdomshemmet. Rätt snart fick Lotta hjärnblödning en gång när hon var nere i Hunnavik. Hon föll omkull ute på marken. Så låg hon några dagar hos Linnmans i Hunnavik, men de kunde knappast sköta henne, så hon togs in på ålderdomshemmet, och där levde hon bara ett par dagar. Hon var mycket dålig, och rättarna Beda, Beda på Klosterlunda, vakade hos henne. En kväll sa Lotta: "Nu ska du sätta en ren särk

på mej, för jag ska snart dö."

Beda hjälpte henne, och så fortsatte Lotta: "Nu vill jag att du håller mig i handen och sjunger sången:

Härliga lott att i ungdomens dagar
vandra med Herren till himmelens ro
ledd av den hand som så troget ledsagar
dem som i enfald på Frälsaren tro

Beda tog Lotta i handen och sjöng, och medan Beda sjöng sång den så dog Lotta. Det var den 12 juni 1926, när liljekonvaljerna blommade

"Blinne-Johan" bodde från 1930 ensam i sin stuga. Det kunde socknen inte stå till svars med, utan man ville ha honom till ålderdomshemmet. Men när Aron i Sandvik kom för att hämta Johan, vägrade han definitivt att följa med. Så småningom övertalades Johan att flytta in på ålderdomshemmet, och Aron gjorde en ny tur till Tjärbacken. Men när Johan väl kommit upp i vagnen, sa han till Aron: "Vänta bara tills vi kommer till ån vid Långö. Då blir I av med mej." - Men hur det var kom man dock fram till ålderdomshemmet, och där trivdes han riktigt bra. Där fanns folk att prata med. Han kunde såga och hugga ved utan att gå lång väg. - Tidigare hade han nämligen ofta huggit ved vid Sandviks skola, och det var inte lätt för en blind att gå den långa vägen dit. - Johan mätte med fingrarna hur långa vedträna skulle vara. Han samlade också ihop alla stickor i vedboden och lade dem i olika högar efter storlek. Det skulle de ha att tända med. Till sist var Johan ensam på ålderdomshemmet och i samband med kommunsammanslagningen flyttade han över till ålderdomshemmet i Vrigstad. Även där trivdes han riktigt bra. Han torde väl ha varit den förste Vrigstad-bon, som uppträdde i radio

Johan hade i sin blinda värld tillägnat sig stor förmåga att räkna i huvudet. En gång hade han räknat ut vad virket till någon reparation skulle kosta och talade om det för fattigvårdsstyrelsens ordförande vid ett sammanträde på ålderdomshemmet. Denne frågade: "Vem har hjälp dej att räkna ut det?" - "Det har jag räknat ut i huvudet. Det hade inte du dugt te", svarade Johan

Vid något sammanträde beslöt man att göra ett nytt brunnskar, men det blev givetvis inget av på ett år. Vid nästa sammanträde sa Johan bitskt: "I ska ha stor tack för det fina brunnskalet"

"Labrek i Gata", Frans Karlsson på Österlund, var född 1851. Han hade mycket dålig bostad och brydde sig inte om att skaffa sig föda. Han var ju ungtkarl och rådde sig själv. Omkring 1930 togs han in på ålderdomshemmet och dog där 13/4 1931

"Lilla-Elise", Elise Andersson, var född 1860 på Grim-sjödal. Hon bodde länge i en liten lägenhet i Valkö missionshus och var lite vaktmästare där. När hon inte kunde klara sig längre, flyttade hon in på ålderdomshemmet

"Nia på Krika", Edonia Nilsson, var född 1859 på Skogsdal. Hon bodde länge hos sina syskon, och när hon blev gammal flyttade hon in på ålderdomshemmet. Hon gick var dag till affären och hämtade posten och tog hem mjölk. Hon hade rödrutig schallett och blårandig klänning med förkläde, när hon var ute i byn

Kristin Andersdotter, som var född 1856 i Vrigstads sn, togs in på ålderdomshemmet 1935 och bodde där tills hon dog 20/10 1941. Hon var änka efter Gustav Bäckström i Mobo

Edvard på Lille Lund var född 1873 på Tegelviken. 1941 blev han änklings. Något år bodde han på ålderdomshemmet där han avled 7/9 1947

"Massa-Jödda Kalle", snickaren Karl Jonsson på Stensholm, var född 1868 på Hörnet och bror till "Blinne-Johan". Han blev änklings 1947 och flyttade då in på ålderdomshemmet, där han avled 18/2 1948. Han var inte riktigt sams med sin broder. De gnabbades alltid

"Bengtssa-Klas", sågaren Klas Andersson i Sandvik, var född 1868 och ungtkarl. Han bodde hos sina syskon till sitt sista år. Då togs han in på ålderdomshemmet, där han avled 18/2 1948

"Lill-Emma", Emma Andersdotter från Klinthult, var född 1876 i Alsarp. Hon bodde i en liten stuga bakom Olle Anderssons lagård. När hon inte längre kunde klara sig själv, togs hon in på ålderdomshemmet. Det var 1944. Hon levde till 2/5 1950. Hon sades vara "tetig och vresig"

"Anna på Tornet", änkan Anna Hult från Svensbygd, var

född 1860 i Hjälmseryd. Hon var änka efter Nils Boman i Svensbygd. När hon var 83 år, flyttade hon in på ålderdomshemmet. Hon var så oredig, att hon inte visste riktigt vad hon gjorde. Därför hade man ett skyddsgaller för fönstret i hennes rum för att hon inte skulle ge sig ut den vägen i rusk och kyla. Det hade kunnat ta lång tid innan man hittat henne. Hon levde till 17/7 1950

Till sist var det bara "Blinne-Johan" kvar som sagt

Det var ett gammalt par som togs in på fattigstugan mot sin vilja. Efter några dar hörde man, hur mannen viskade till sin hustru: "Egentligen skulle vi ju ha flyttat hit långt tidigare."

SKÖTERS KOR PÅ FATTIGSTUGAN

På fattighuset har "i alla tider" funnits en föreståndarinna. På 1700- och 1800-talet var det en av de intagna kvinnorna. Men på 1900-talet har det varit en särskilt anställd föreståndarinna

Soldaten Johan Långströms från Långö hustru Maja Persdotter var föreståndarinna 1794-1812. Långström blev då nattvakt på Nydala. Det var godsets pension till dem

Lena Gök från Korparöd var sköterska 1836-1837 för 2 riksdaler om året

Anna Sofia Petersdotter, född 8/5 1840 i Sandsjö och död 27/10 1901 på fattigstugan

Hennes man Per Aron Svensson hade den 26/6 1869 begivit sig till Tyskland och var sedan dess ej avhörd
Anna Sofia kom 1869 från Sandbäcken

Tilda Svärd, född 16/2 1862 i Rydaholms sn och död 1/4 1932 på ålderdomshemmet, var sköterska 1901-1918

FÖRESTÅNDARINNOR PÅ ÅLDERDOMSHEMMET

Gertrud Ingeborg Elisabet Johansson, född 16/12 1892 i Hamneda sn
Hon kom 1918 från Tofteryds sn och flyttade 1921 till Hamneda sn

Bengta Nilsson, född 1876
Kom 1921 från Kyrkhult och flyttade åter dit 1923

Hanna Elisabet Lönn, född 1895
Hon kom 1923 från Jönköping och flyttade åter dit 1925

Anna Matsson, född 14/8 1898 i Sötåsa i Gällaryds sn,
var föreståndarinna 1924-1926. Hon kom 1924 från Gällaryds sn och gifte sig 1926 med Hellman Petersson från Andraeholm. Anna bor ännu kvar på Klostereken i kyrkbyn

Ebba Andersson, född 1896
1927 från Söräng och flyttade åter dit 1928. Biträde

Alma Gustavsson, född 1888 i Elsegärde i Voxtorps sn,
var föreståndarinna, när det renoverades 1929. Hon gifte sig senare med Herman Karlsson från Fägerhult. 1928 från Voxtorp och flyttade åter dit 1932

Emmy Karlsson, född 1893
1933 från Månsarp och flyttade åter dit 1937

Tora Olsson, född 1910
1938 från Slöinge i Halland. 1938 till Röra på Gotland

Magni Levinsson, född 1901 på Törnsberg, var biträde
1939

Vega Johansson, född 18/2 1907 i Skärstad, var föreståndarinna 1938-1946. Hon kom från Barnarps sn, gifte sig 1945 med Emanuel Karlsson på Lille Sten och flyttade 1949 till Kulltorps sn. Hon var mycket musikalisk

Tulli Andersson, född 12/3 1894 i Svenarums sn
1945 från Rogberga sn. 1949 till Tofteryds sn

Kerstin Lindberg från Smedstorp var då biträde

Emma Hansson, född 19/5 1889 i Jäts sn
1949 från Jönköping. 1953 till Hultsjö
Emma Hansson var föreståndarinna, när ålderdomshemmet lades ner. Hon hyrde därefter ålderdomshemmet och gjorde om det till "Klostergårdens pensionat"

Huset och tomten återgick till herrgården

Gamla fattigstugan.

Den traditionella fattigvården på landsbygden under medeltiden i Sverige var [rotegång](#), som innebar att de allra fattigaste i socknen fick nödvändig kost och logi i några gårdar i roten (området), med ett bestämt antal dagar på var och en av gårdarna.

[1642 års tiggareordning](#) slog fast att ansvaret för de fattiga i första hand låg på de anhöriga, och i andra hand på den egna församlingen, som borde uppföra sjukstuga och fattigstuga för gamla och sjuka, och barnhus för de föräldralösa.

[1686 års kyrkolag](#) rekommenderade kyrkans församling att instifta fattighus eller fattigstugor, och 1734 blev rekommendationen tvingande. Trots detta instiftades inte fattighus överallt, och även där de fanns spelade rotegång och inkvartering hos privatpersoner mot ersättning, ofta i form av [fattigvårdsauktioner](#), en större roll.

Genom [1847 års fattigvårdförordning](#) fick fattigvården en fastställd organisation. Enligt denna skulle i varje socken finnas en [fattigvårdsstyrelse](#). Rotegång för barn förbjöds.

År 1853 infördes [en ny förordning](#) som var relativt generös och där möjlighet för den enskilde att överklaga till [länsstyrelsen](#) fanns.

I [1871 års fattigvårdförordning](#) beskars möjligheterna att erhålla hjälp kraftigt, samtidigt som överklagandemöjligheten avskaffades.

Genom [1918 års fattigvårdslag](#) reformerades verksamheten och varje kommunalförvaltning utgjorde ett fattigvårdssamhälle. Bland annat förbjöds fattigvårdsauktioner samt rotegång för vuxna, och fattigstugorna blev i stället [ålderdomshem](#) och överklagandemöjligheten återinfördes.

De gamla fattigstugorna som låg ute i landsortssocknarna var oftast en mindre byggnad på ett plan, mellan 20 och 60 kvadratmeter. Invändigt var det i stort sett bara ett rum med sängplatser utmed väggarna. De intagna låg ofta två i varje säng. Allt de ägde hade de i en kista under sängen eller bredvid sig i en korg eller byrå. De hade sin egen mat som de lagade på husets enda spis. Om den fattige inte kunde laga mat själva fick hen begära av fattigvårdsstyrelsen att en annan boende mot ersättning fick laga maten åt hen.

I fattigstugan blandades personer med olika funktionsvariabler, sjuka, äldre och barn, med andra personer som inte kunde försörja sig själva. Övervägande del av de intagna var äldre människor, till större delen kvinnor, eftersom de hade svårare att försörja sig som ensamstående. Men även utfattiga pigor som blev gravida kunde hamna i fattigstugan liksom ensamstående kvinnor med barn.

Var den gamla fattigstugan i Nydala låg är inte riktigt klarlagt. Fattigboden låg norr om kyrkogården. På gamla kartor från 1700-talet visas fattigstugan vid vägen mot Hubbestad, inte långt från fattigboden. Henry Renshult har på karta över Nydala säteri tagit med fattigstugan på en tecknad karta över Nydala säteri, sidan 60 (karta) och 68 (text), bok 5, Folk & Fornt.

Boende i gamla fattigstugan, enligt uppgifter från kyrkoböckerna:

1776-1797	10 inskrivna	10 år – 76 år
1798-1816	15 inskrivna	48 år – 78 år
	12 inskrivna	17 år – 75 år
1816-1835	12 inskrivna	ca 40 år – 83 år
	9 inskrivna	ca 30 år – 80 år
	10 inskrivna	ca 45 år – 90 år
1836-1840	17 inskrivna	ca 23 år – 86 år
1840-1845	20 inskrivna	ca 12 år – 90 år

Gamla fattigstugan upphörde 1844 då ny byggdes på annan plats på Nydala Säteris mark. Den gamla fattigstugan ansågs då vara för trång eftersom antalet inneboende ökade.

Eftersom området, där gamla fattigstugan med stor sannolikhet stått, idag är ett djurinhägnat område, har platsen markerats ett 50-tal meter därifrån, i hembygdsmuséets trädgård.

I detta område har den gamla fattigstugan troligen stått fram till 1844. Bild: Doris Fransson

/Sammanställt från beskrivningar av lagar om fattigvård, kyrkoböcker samt Henry Renshults böcker Folk & Forn

av Doris Fransson/